



Kurum	: Işık Üniversitesi
Başlık	: LEE - Türkiye'de Popülizm ve Kutuplaşma
Konuşmacılar	: Prof. Dr. Rabia KARAKAYA POLAT, Prof. Dr. Evren BALTA, Doç. Dr. Seda DEMİRALP, Prof. Dr. Emre ERDOĞAN
Video Adresi	: https://youtu.be/IXFYK6i5z3c
Yayın Tarihi	: 27.12.2021



Rabia Karakaya Polat: Merhaba, iyi akşamlar herkese, Işık Üniversitesinin kuruluşunun 25. yılı kutlamaları çerçevesinde Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tarafından düzenlenen “Türkiye ve Dünya Gündemi” paneline hoş geldiniz, Bu bir panel serisi aslında. Benim adım Rabia Karakaya Polat Işık Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesiyim. Aynı zamanda Lisansüstü Eğitim Enstitüsü müdürüyüm. Bugün, bu panelin moderatörlüğünü ben yapacağım. Şu anda Youtube’da da canlı yayındayız. Oradan da bizi dinleyenlere iyi akşamlar diliyorum ve daha sonra dinleyecek olanlara da hoş geldiniz diyorum. Bu panel serisinde her ay Türkiye ve dünya gündemindeki önemli bir konuyu uzmanlarıyla ele alıyoruz. Burada amacımız akademik bilgiyi mümkün olduğu kadar yayabilmek, akademi dışına taşıyabilmek, gündemdeki önemli konuların kamuoyundaki tartışılmasına katkıda bulunmak ve mümkünse politika önerileri geliştirmek. Bu panel serisindeki 4. etkinliğimiz bu. Eylül ayında başladık. İlk panelimizde Türkiye’nin göç gündemini ele almıştık, 2. sinde dış politika konuştuk, geçen ayda iklim krizini tartıştık. Çok değerli konuşmacılarımız oldu. Şimdiden geriye dönük hepsine tekrar teşekkür ediyorum. Ve bugünkü konuklarımıza da tabii ki çok teşekkürler ve hoş geldiniz diyorum. Birazdan onları takdim edeceğim. Ama öncelikle bu konuyu neden seçtik? Neden popülizm ve kutuplaşma? Kısaca birkaç şey söylemek isterim. Şu anda aslında bütün dünyada eşitsizliklerin arttığı ve derinleştiği bir dönemden geçiyoruz. Birçok toplumda bir öfke kabarması söz konusu ve bunun belli düşmanlara yöneltildiğini görüyoruz. Yani kutuplaşma ve ötekileştirme aslında el ele gidiyor. Türkiye’de de kültürel olarak ortak referans noktalarımızı yitirdiğimizden söz ediyoruz toplum olarak. Toplumu bir arada tutan, toplumsal hayatı düzenleyen, kurumlara olan güven çok sarsılmış durumda. Saha çalışmaları da bunu gösteriyor. Gündelik tecrübelerimizden de bunu biliyoruz. Popülist politikalar ve liderler de toplumdaki bu derin hoşnutsuzluktan, güvensizlikten ve güvencesizlikten besleniyor ve kutuplaşma, popülizm bunlar birbirini pekiştiriyor aslında. Siyaset bilimi literatüründe de bu konu tabii önemli bir yer tutuyor, devasa bir literatür oluşmaya başladı. Ve henüz popülizmin tanımında bile uzlaşa sağlamış değiliz. Popülizm bir ideoloji mi? Bir iktidar ve yönetim stratejisi mi? Tek bir popülizmden mi söz etmek lazım? Sağ-sol popülizmler bunların çeşitleri nelerdir? Bu sorular önemli bir yer tutuyor. Biz tabii bugünkü panelde bütün bu sorulara cevap veremeyiz bu kadar kısacık bir zamanda. Fakat konuşmacılarımız kendi ilgi alanlarına göre ve zaman el verdiğince bu sorulara dokunacaklar özellikle Türkiye üzerinden bunları tartışmaya çalışacağız. Ben hemen vakit kaybetmeden konuşmacılarımızı takdim etmek istiyorum. Konuşma sırasıyla ilk konuşmacımız; Prof. Dr. Evren Balta. Evren Hoca Özyeğin Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesi aynı zamanda bölüm başkanı. Çalışmaları karşılaştırmalı siyaset, siyasal şiddet, güvenlik, dış politika, vatandaşlık ve ulus ötesi siyaset alanlarında yoğunlaşıyor Evren Hoca’nın. Aynı zamanda Sabancı Üniversitesi İstanbul Politikalar Merkezinde kıdemli araştırmacı, Uluslararası İlişkiler dergisinin eş editörü.

2021 yılından itibaren de TÜSİAD bünyesinde oluşturulan Küresel Siyaset Forumunun akademik koordinatörlüğü görevini üstleniyor. 2. konuşmacımız; Doç. Dr. Seda Demiralp. Seda Hoca Işık Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesi. Bu panel serisinde ilk kez Işık Üniversitesinden bir konuşmacımız oluyor. Seda Hoca'nın çalışma alanları da demokratikleşme, devlet iş dünyası ilişkileri ve Ortadoğu siyaseti diyebiliriz genel olarak. Bu arada Seda Hoca ve Evren Hoca'nın yakın zamanda yayınlanan bir ortak makalesi var: "Defeating Populists" diye Popülistleri Yenmek özellikle İstanbul 2019 İstanbul Yerel Seçimleri üzerine belki bugün ondada söz edebilirler. Seda Hoca'nın da yine akademik çalışmaları yanında Hürriyet Daily News, Yetkin Report gibi mecralarda düzenli yazılarıyla güncel konularda görüşlerini bizimle paylaşıyor. 3. konuşmacımız; Prof. Dr. Emre Erdoğan. Emre Hoca Bilgi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesi. Boğaziçi Üniversitesinden benim asistanım -onu da buraya sıkıştırırım-. Emre Hoca'nın çalışma alanları yani ben öğrenciyken lisanstayken Emre Hoca da bizim asistanımızdı. Çalışma alanları dış politika ve kamuoyu, siyasal katılım, genç ve çocuğun iyi olma hali, gönüllülük, sosyal sermaye ve son zamanlarda özellikle popülizm ve kutuplaşma. Emre Hoca da özellikle saha araştırmalarıyla bilinir. Bugün belki bizimle ampirik bazı veriler de paylaşabilir. Göreceğiz. Özellikle Pınar Uyan Semerci'yle yürüttükleri Turkuaz Lab Projesinin bulgularını merak ediyoruz. Şöyle yapacağız Hocalarımızın katkılarını 2 tur şeklinde alacağız. Biliyorsunuz online toplantılarda dikkat çabuk dağılıyor. Onun için ikiye bölmek daha iyi olacaktır. Her bir turda 10-12 dakika diye düşünebiliriz. Sözlü soru almayacağız akışı yavaşlatmamak için. Sorularınızı sohbet kutusundan iletebilirsiniz. Hem Hocalarımız görecektir hem de ben moderatör olarak onları toparlayacağım. İlk turda daha çok mevcut durumu anlamaya çalışacağız. Popülizm nedir, özellikleri nedir, hayatımızı nasıl etkiliyor? İkinci turdaysa dinleyiciye yönelik beklentiler, popülizmin alternatifleri nelerdir? Popülizmden çıkış stratejileri, politika önerileri neler olabilir? Bunlara yoğunlaşmaya çalışacağız. Şimdi ben ilk konuşmacımıza döneyim o zaman Evren Hocam çok teşekkürler hoş geldiniz,

Evren Balta: Merhaba, ben teşekkür ederim, hoş bulduk, davetiniz için de.

Rabia Karakaya Polat: Çok teşekkürler sağ olun. Belki bir giriş olarak kısaca popülizm nedir? Türkiye popülizminin özellikleri nelerdir? Bununla bir giriş yapabilirseniz çok memnun oluruz.

Evren Balta: Tamam. Bu konularda da belki hem Seda Hoca'nın hem Emre Hoca'nın bana ekleyeceği, katkıda bulunacağı ya da katılmayacağı şeyler olabilir. Dolayısıyla bir tartışma formatında kendi aramızda da ilerleyebiliriz diye düşündüm. Ben çok kısaca belki biraz popülizmin genel tanımını üzerinden başlayıp daha ziyade Türkiye'deki popülist eğilimleri o genel çerçeve içerisinde, resim içerisinde nerede görüyoruz ona dair birkaç şey söyleyeyim isterseniz. Yani 1930'lu yıllardan beri bugün herhalde dünya nüfusunun en fazla popülist hükümet tarafından yönetildiği yani kabinde en az bir popülist hükümetin olduğu bir dönemini yaşıyoruz. Aynı zamanda hem popülist partilerin sayısında, popülist liderlerin sayısında, popülist partilere ve liderlere oy verenlerin sayısında da inanılmaz olağanüstü bir artış var. Birçok açıklama var sizde başında da söylediniz panelin. Neden popülizm böyle bir yükseliş yaşadı son 10-15 yılda? Orada da pek çok farklı açıklama var. Bunu da 3 grupta incelemek mümkün. Bir tanesi ekonomik açıklamalar; artan gelir eşitsizliği, kapitalizmin krizi ve 2008 krizi vesaire üzerinden devam eden farklı ülkelerde farklı bağlamlarda cereyan eden bir eşitsizlik sorununa verilen bir yanıt olduğunu söyleyebiliriz bu bir açıklama biçimi. İkinci türdeki açıklamalar daha ziyade bunun bir kültürel tepki olduğunu artan kültürel kutuplaşmanın sonucu ortaya çıktığını ifade ediyor. Bir de kurumların çözülmesi, demokrasinin çözülmesi mevcut siyasal kurumların aslında değişen beklentileri oy verenlerin vatandaşların değişen beklentilerinin, değişen yapısal koşulların kültürel iklimi karşılayamaması. Bu yüzden de aslında popülizmin içerden gelen kurumlara içerden gelen bir tepki olduğuna yönelik daha ziyade kurumsal açıklamalar. Popülizmin farklı tanımlamaları var. Ben bunların hepsini

söylemeyeceğim zaten Rabia Hocam siz de başta söylediniz. Bir ideoloji olduğunu söyleyenler var, bir siyasal strateji olduğunu söyleyenler var, söylemsel bir strateji olduğunu söyleyenler var. Ben daha ziyade sıklıkla kullanılan çok herkesin de en fazla kullandığı her popülizm makalesinde de bir biçimde referans verilen Carl Schmitt ve Kaltwasser “ideoginal” düşünümsel diye mi çevrilir çok emin değilim. Düşünümsel tanımını kullanıyorum. O tanımda diyor ki popülizm toplumu homojen ve birbirine karşıt olan halk ve elitlerden ibaret gören zayıf bir ideoloji. Buradaki bence en önemli tanım popülizmin yani bu tanımın içerisindeki en önemli kavram popülizmi zayıf bir ideoloji olarak görmesi. “Thin” zayıf demeyeyim de thin ince. İnce bir ideoloji olarak görmesi bu ne anlama geliyor? Popülizm her kültürel kontekste her ulusal kontekste ya da her siyasal dönüşümde aslında farklı ideolojiler, farklı taleplerle kendini eklemiyor. Dolayısıyla popülizme rengini veren aslında hangi ideolojilerle eklenmiş olduğu. Hangi ideolojilerle eklenmiş sorusuna da işte milliyetçilik olabilir, İslam olabilir, göçmen karşıtlığı olabilir. Sol popülizmde daha böyle sol sosyalist fikirler olabilir. Farklı fikirlerle popülizm kendisini eklemiyor ve bugün aslında popülizmin nasıl hareket ettiğini biz ne ile eklenildiğine bakarak, hangi ideolojilerle eklenildiğine bakarak anlıyoruz. Ve ayrıca popülizm o kadar esnek ki ince olmasının yanı sıra o incelik ona bir esneklik de veriyor. Farklı dönemlerde farklı ideolojilerle çok kolaylıkla eklenilebiliyor kendi temel omurgasını kaybetmeden. O omurgaya da ne olduğu sorusu yine aslında literatürde çok tartışma konusu yine Kaltwasser ve tanımından yola çıkarak 3 temel özelliği olduğunu omurgasının 3 temel özelliği olduğunu söylüyor araştırmacılar. Bir tanesi siyasal elit karşıtlığı. Siyasal demeyeyim elit karşıtlığı bu iktisadi elitler de olabilir, küreselci elitler de olabilir. Biraz ondan bahsedeceğim ben zaten ve bu elitleri gayri milli olarak görmek ulusal düzeyde bile gayri milli olarak görmek. İkincisi halk kavramı yine bu halk kavramını son derece muğlak, geçişken ve yayılmış bir halk kavramından bahsediyoruz. O halkı da temiz ve mağdur olarak görmek. Ve halkın egemenliğini temsil eden bir liderin ve partinin aslında sınırlandırılmadan yönetmesi arzusu. Bu da yine önemli kategorilerinden birisi popülizmin sınırlandırılmama arzusu. Nitekim var olan bütün kurumları demokrasinin kurumlarını yargıyı, yüksek seçim kurulunu, anayasa mahkemesini yani aslında halkın egemenliğini sınırlandırdığı varsayılan ki demokraside bunu tartışabiliriz. Temel şeylerden birisi yetkinin sınırlandırılmasıdır. Özellikle yürütme yetkisinin sınırlandırılmasıdır. Yürütme yetkisi sınırlandırılan sınırlandırılan kurumlara duyulan düşmanlık. Bunu neredeyse popülizmlerin hemen tamamında görüyoruz. Türkiye popülizmin de çok tanıdık özellikleri aslında bu üç özellik de. Hem bir tür elitlere yönelik bir elit kavramsallaştırması ve bu elit fikrinin sürekli olarak değişmesi ve esnek bir biçimde kurgulanması. İçine küreselci elitlerden işte ve ne bileyim kurumların temsilcilere kadar herkesin her şekilde girebilmesi ya da Beyaz Türkler gibi sosyolojik kategorilerin. Sosyolojik tırnak içerisinde diyorum bunu onu da konuşabiliriz. Ve bir tür temiz ve mağdur halk fikri ve sınırsız bir egemenlik fikri. Demin biraz evvel söylediğim gibi aslında popülizm çok şemsiye bir kavram farklı ideolojilerle ekleniyor. Türkiye popülizminin Avrupa popülizminden çok temel farklılıkları var. Çünkü aslında oradaki mesela temel öne çıkan popülizmin taleplerine baktığımızda Türkiye’de bunların çok da fazla karşılığını göremiyoruz. Mesela Avrupa popülizminin temel özelliklerinden birisi göçmen karşıtlığı ve göçmen kriziyle birlikte Avrupa’da özellikle sağ popülizmin yükselişe geçtiğini görüyoruz. Burada da biraz sonra anlatacağım, Türkiye’de de aslında göçmen karşıtlığı önemli bir alttan gelen dalga olmasına rağmen talep ve arz arasında orada bir örtüşme söz konusu değil. Göçmenleri kabul eden yani Suriyeli mültecileri kabul eden partinin popülist parti, popülist söylemi kullanan ya da “ideational” olarak popülizme yönelen bir parti olmasından da ilişkili olabilir. Bu bence önemli özelliklerinden birisi göçle kurduğu ilişki Türkiye’deki popülizmin. Hem taban hem arz (pardon) hem arz hem talep düzeyinde. Yine Avrupa popülizminde İslamofobi önemli temalardan birisi. Avrupa şüpheciliği önemli temalardan birisi. Türkiye’de bu Avrupa Birliği şüpheciliği diyeyim. Türkiye’de bu Avrupa Birliği şüpheciliğinden daha ziyade Batı karşıtlığı olarak öne çıkıyor. İklim şüpheciliği yine Trump’ın popülizminin vesairenin önemli özelliklerinden birisi.

Milliyetçiliğin yeni bir formu neonationalism vesaire denen bunları da konuşabiliriz. Farklı bir tipte milliyetçilikle eklemleniyor aslında. Küreselleşme karşıtlığı vesaire gibi kimi temel özellikleri var Avrupa popülizminin. Türkiye popülizmin de bu özelliklerin hemen pek çoğu aslında farklı biçimlerde ya da görmüyoruz o yüzden Avrupa popülist yani popülizmi bir tür ağaç olarak görürseniz aslında Türkiye'deki Avrupa popülizmi başka bir dal Türkiye'deki başka bir dal olarak biraz bence görmek lazım. Nedir popülizmin sonuçları? Çok böyle hızlı hızlı anlatıyorum. Onu birazcık belki hem Seda Hoca hem Emre Hoca anlatacaklar ama ben çok kısaca söyleyeyim. Söyledikten sonra da yine biraz Türkiye'deki popülizme dair bir-iki şey daha söyleyerek bitireyim. Bir tanesi kurumların zayıflaması çünkü popülizmin o kendisine özgü o omurgası ve kurumlarla olan kavgası özellikle uzun dönemli popülist iktidarlar sonrasında kurumların ciddi bir biçimde zayıflamasına neden oluyor ve iktidarın kişiselleşmesine, merkezileşmesine neden oluyor. Özellikle yargının, bürokrasinin, işte seçimleri denetleyen kurumların hemen hemen popülizmin iktidarda olduğu, uzun süre iktidarda olduğu yerlerde zayıfladığını görüyoruz. Demokratik ülkenin bu ilkiyle bağlı olarak bu ikinci özelliği sonucu ülkenin bu iki demokratik katılım biçimlerinin ya da demokrasi biçiminin zayıflaması özellikle uzlaşmaya dayanan demokratik formların zayıflaması. Çünkü popülizm bu ikili karşıtlık üstünden aslında özsel olarak majoritaryan ve genel olarak referandumlarla yönetmek istiyor. Çoğunluğun fikrinin önemli olduğunu düşünüyor. Azınlık haklarına yönelik ciddi bir gerilim içerisinde o haklarla. Dolayısıyla özellikle "conciliation" uzlaşmacı demokrasinin kimi özelliklerini de uzun dönemli popülist iktidarlar zayıflatıyor. Bence en önemli toplumsal sonuçlarından birisi de ona Emre Hoca da değinecek 3. sonucu genellikle uzun dönem iktidarda popülist partilerin olduğunu gördüğümüz kutuplaşmayı arttırıyor. Çünkü zaten yine popülizmin omurgasında o kutuplaşma içsel olarak var yani halk ve elit karşıtlığı. Yine bunun nasıl tezahür ettiği, hangi kontekstte, hangi ülke kontekstinde olduğuna, o ülkenin kültürel özellikleriyle, siyasal özellikleriyle, kurumsal özellikleriyle çok bağlı. Seçimlerden vazgeçmesi zor tabii popülist iktidarların onu da belki konuşabiliriz. Çünkü bu yeni dönemdeki popülist iktidarlar daha ziyade kendi meşrutiyetleri halktan, egemenlikten aldıkları için ve de tabii ki demokrasinin küresel olarak daha electoral demokrasini seçiminin küresel olarak en temel formlardan birisi olması nedeniyle aslında daha rekabetçi otoriter formlarla birlikte yürütüyorlar. Şimdi Türkiye'ye thin popülizmin Guardian'ın bir inisiyatifiydi. Türkiye'ye değil dünyadaki pek çok popülist liderlerin söylemsel olarak ne kadar popülist olduklarına yine bu ideational tanımı kullanarak bakıyorlar. Ve Türkiye'deki popülist söylem dünyadaki en fazla popülist söyleme referans verilen 4. ülke gibi sınıflandırılıyor Guardian tarafından Thin Populism tarafından ve Latin Amerika ülkesi olmayan ve bu en fazla popülist yani ilk 3 ülke Latin Amerika ülkesi, 4. ülke Türkiye. Ve gerçekten hani sadece Türkiye'deki popülizmin yükselişi aslında 2002'den beri devam eden bir süreç. İşte mesela Beyaz Türkler, siyasal elitler, saf millet, milletin temsilcisi olmak gibi bütün söylemsel özelliklerine aslında ta 2002-2003'te Beyaz-Siyah Türkler tartışmasında bulmak mümkün ama Guardian'ın takip ettiği bu söylemsel şeyde 2013'den itibaren Türkiye'deki popülist söylemsel dönüşümün hızı artıyor. Yani siyasal iktidar daha fazla popülist söylemler kullanmaya başlıyor. 2016'da yine artıyor. Yani dolayısıyla 2013'ten itibaren en azından arz düzeyinde popülizmin söylemsel arzı düzeyinde bir artıştan bahsetmek mümkün. Son şey onu söyleyip bitireceğim demiştim zaten. Bizimde hem Karlwasser, Alper Yağcı ile birlikte yaptığımız bir çalışmada 'Biz tamam Türkiye'de arz düzeyinde, siyasal partiler düzeyinde bir popülist söylem var. Ama bunun acaba "micro foundation"ı mikro temelleri ya da bireysel temelleri nedir? Hangi kişiler aslında bu partilere popülist partilere oy veriyorlar?' sorunu sorduk. Ve bunun sadece popülist partilere oy verenlere bakarak yani Adalet ve Kalkınma Partisine oy verenlere bakarak kimin popülist eğilimlere sahip olduğunun çok da kolay anlaşılamayacağını iddia ettik. Çünkü dediğim gibi bu aslında partilere sadece popülist partiler oldukları için oy vermiyor insanlar. Kimi zaman onların ilişki içerisinde buldukları farklı ideolojiler içinde oy veriyorlar. İşte siyasal İslamcı oldukları için, milliyetçi oldukları için, ekonomiyi

daha iyi yaptıkları için vesaire vesaire. Dolayısıyla bir adım oradan ileri atarak şunu söyledik. Popülizmin yaygın olarak kullanılan bir scaleı, bir ölçeği var Avrupa'da. İşte siyasetçilere güvenilemez, elitler her zaman kötüdür vesaire gibi birtakım itemleri olan yani bir takım söyleyemedim şimdi itemleri olan. Dolayısıyla biz de onun üzerinden aslında bu özellikleri, popülist özellikleri popülizmin temel omurgasına inanan kişilerin hangi partilere oy verdiğini hangi partiye oy verdiğini sorduk. Ve hani ilginç bir sonuç olarak da bulduğumuz şeylerden birisi aslında Adalet ve Kalkınma Partisine oy verenlerdeki popülist oranının diyeyim çok iyi bir ifade olmadı, ama diğer partilerden daha az olduğunu bulduk. Yani şöyle ki örneğin Türkiye'deki popülizmin temel taşıyıcısı Adalet ve Kalkınma Partisine oy verenler değildi. Bunun temel nedeninin ne olduğunu sorduk. Çünkü aslında popülizm yine içsel olarak biraz "entire establishment" yani kurulu düzen karşıtı bir ideoloji ve bir ideational söylemsel düşünsel bir durum, bir kavram. Ve bir partinin çok uzun yıllar iktidarda kalması ve kendisini siyasi elit haline gelmesi aslında ona oy verenlerin o siyasal elit düşmanlığı konusundaki fikirlerini değiştirmesine neden olabiliyor. Artık o siyasal elitler değil başka aktörler aslında o elitleri temsil etmeye başlıyor. Biz de bunun ne olduğu sorusuna yanıt ararken aslında bunun bir tür küreselci elitler olduğunu ve bu küreselci elitler fikrinin de büyük oranda bir tür komploculuk işte bize komplo yapıyor vesaire fikriyle üst üste geldiğini, özdeşleştiğini iddia ettik. Ve dedik ki yani AKP'ye oy verenler evet daha az popülist. Hiç popülist değil değil, daha az popülistler diğer partilere göre ama daha komplocular. Eğer komploculuk üstünden bakarsanız işte küresel elitlerin sorumluluğun hep dış güçlere verilmesi, işte küresel elitlerin Türkiye'nin temel gidişatındaki bütün olumsuzluklardan sorumlu tutulması. Sürekli olarak yine dışarıdaki aktörlere bir biçimde sorumluluğun aktarılmasını önemli bir Türkiye'deki popülizmin önemli dinamiklerinden birisi haline geldiğine iddia ettik. Bunun temel şeylerinden aslında şunu son olarak ya aslında her yerde popülizmin olduğu hemen her yerde dış güçlere referans var. Ve komploculukla popülizmde aslında bu komplocu zihniyetle popülizm aslında çok iç içe geçmiş neredeyse onlarda aynı ağırlıkta ideolojileri olarak düşünülebilir çok birbirine benzer düşünce patternleri. Ama özellikle siyasal partilerin iktidara gelmesiyle ve uzun süre iktidarda kalmasıyla birlikte popülist düşüncenin daha ziyade komploculuğa ve dış aktörlerin aslında bizi yönetmiyor bizim yönetmemize izin vermiyorlar fikrine evrilmesine daha mümkün olduğunu iddia etmiştik. Ben burada bırakayım. Eminim Seda Hoca ve Emre Hoca'nın anlattıklarıyla da resim tamamlanır diyeyim. Teşekkür ederim.

Rabia Karakaya Polat: Çok teşekkürler Evren Hocam çok güzel bir giriş oldu. Son söylediklerinizde gerçekten ilginçti. Yani popülistler iktidarda kaldıkça biraz kendi sonlarını hazırlıyorlar, ama orada komplocu teoriler onların imdadına yetişiyor gibi. Galiba ampirik verilere dayalı bir çalışma di mi bu söylediğiniz?

Evren Balta: Evet evet biz KONDA'nın yaptığı KONDA'nın yaptığı demeyeyim. KONDA'yla birlikte yaptığımız bizim dizayn ettiğimiz bir 2018 yılındaki bir ulusal araştırmanın sonuçlarıydı.

Rabia Karakaya Polat: Tamam çok teşekkürler. Buradan Seda Hoca'yla devam edebiliriz belki bu eşitsizlikler vurgulandı. Bunun güvencesizlik bunun popülizmi nasıl beslediğinden birazcık bahsetti Evren Hoca en başta. Seda Hocam da popülizmin politik ekonomisiyle ilgili çalışıyor daha çok. Bize bu konuda neler söylemek isterseniz? Popülizmle ekonomi arasında nasıl bir ilişki var veya Evren Hoca'nın söylediklerine eklemek istedikleriniz olur mu? Buyurunuz Seda Hocam,

Seda Demiralp: Teşekkürler, evet şuradan devam edeyim.

Rabia Karakaya Polat: Sesiniz kısıldı. Tamam.

Seda Demiralp: Popülist lider ne söyler, ne yapar? Popülist politika nasıl bir politikadır? Bunu anlamaya çalışıyoruz. Ben de bunun biraz ekonomi politikaları açısından bakıp o konuda biraz konuşmak isterim. Şimdi ne söyler popülist lider ve ne yapar? Hani biraz söylem biraz da eylemlerden bahsedeyim öyle düşündüm. Söylemlerde popülist lider elitlerden, ayrıcalıklı elitlerden ve mazlum halklardan söz eder. Bunlar arasındaki uçurumdan söz eder. İşte ayrıcalıklı çeşitli ayrıcalıklarla, yolsuzluklarla zenginleşmiş, güçlenmiş bir elitten ve bir mazlum halktan ve bu ikisi arasındaki çıkar çatışmasında bir taraf olduğunu söyler ve halktan yana siyasi güç elde ettiği takdirde bu gücünü halkın çıkarlarından yana kullanacağını ve işte pastayı yeniden bölüştüreceğini, halktan yana kaynakları geri dağıtacağını vadeder. Bu söylemde bir sorun yok. Yani bunun içinde sosyal adalet vaadi barındıran pek çoğumuzun da makul bulacağı, katılacağı bir söylem. Böyleyken bunca eleştiri alması aslında bu söylemden çok işin eylem kısmında yatıyor. Yani bu vaadi yerine getirmek amacıyla yapılan eylemlerde. Şimdi ne var bu eylemlerde problem olarak görülen bunca eleştiri alan? Bu eylemlerde ben iki tane bunlardan iki başlık altında bahsedeyim istiyorum. Birincisi şu problemlerin bir tanesi. Popülist liderin iktidara geldiğinde bu geri dağıtım, uyguladığı geri dağıtım politikalarının işte yani pastayı yeniden bölüştürme veya kaynakları geri dağıtma politikalarının yalnızca destekçilerine yönelik olması yani toplumun geneline değil siyasi destek aldığı kesimlere yönelik olması. Ve bunların hak temelli değil de bir hediye gibi veya işte bir sadaka gibi dağıtılıyor olması. Burada şöyle bir sorun var. Siyasi sadakat karşılığı bunlar alındığı, verildiği hak değil de sadakat karşılığı verildiği için bu hediyeler karşılığı veya transferler karşılığı liberal hak ve hürriyetlerden vazgeçme şeklinde bir pazarlığın literatürde “otoriter pazarlık” diye geçen bir dengenin kuruluyor olması problem burada. İkinci problem de bu politikaların kısa vade odaklı olması. Yani toplumun genelinin uzun vadeli çıkarları değil. Bu iktidara destek verenlerin onların da daha çok kısa vadeli çıkarları yani uzun vadede toplumun geneli için çok ağır maliyeti olan kısa vadede hoş görünüp uzun vadede topluma çok büyük bedel yükleyen politikalar bunlar. Zaten sürdürülebilir de değil, ama popülizm daha kısa vade odaklı olduğu için bu politikalar güdülüyor. Birazcık bunları örneklerle açmak isterim. Kaynak oluşturma ve kaynakların dağılımı olarak bunlardan bahsedebiliriz. Mesela kaynak oluşturma geri dağıtmak için bir kaynağın oluşturulması lazım veya o kaynağın yeniden değerlendirilmesi lazım. Mesela özelleştirmeler kamuya ait kurumların özelleştirilmesi, metalaştırma yani daha önceden meta olmamış diyelim ki işte ormanlar, sahiller vesaire bunların işte imara açılıp satılması veya daha önce metalaştırılmış olup olan bazı değerlerin, kaynakların yeniden ranta açılması vesaire. Mesela sadece 4 kata kadar izni olan bir binaya işte 10 kat üstü izin vererek bir alışveriş merkezine dönüştürülmesine izin verilmesi gibi. Şimdi ne gibi sorunlar görüyoruz burada popülist diyebileceğimiz şeyler neler? Özelleştirmelerin pek çok siyasi parti tarafından benimseneceğini biliyoruz, ama popülist dediğimiz noktada mesela kâr getiren kurumların bile özelleştirmesi Türkiye örneğinde işte Milli Piyangonun satılması gibi. Çok az kâr getiren kurumlardan bir tanesiydi buna rağmen satıldı. Bu ne anlama geliyor? Yani her sene biraz biraz gelir elde edeceğimiz bir şeyi sattığımız anda hani gelecekte borç almış oluyorsunuz. Bir anda elinizde para oluyor ve işte bu parayı siyasi destek amaçlı dağıtabileceğiniz bir kaynak oluşmuş oluyor. İşte metalaştırmalardan bahsettim. Çok agresif mesela bir metalaştırılma işte kamu yararı gözetmeden, doğa, çevresel hassasiyetler gözetmeden bunların olması problem, popülist bunları dememize yol açan. Kamu yararı gözetmeden derken ne kastediyoruz? Mesela işte diyelim bir park herkesin kullanabileceği bir parkı satıyorsanız hele de değerinin altında satıyorsanız mesela. Niye değerinin altında satıyor olabilirsiniz? Çünkü uğraşmadan hızlıca nakit elde etmek için bunu yapıyor olabilirsiniz veya siyasi bir ortaklığa hizmet etmesi amacıyla. Diyelim ki bir medya kurumuna, kuruluşuna sahip olan bir şirkete satıyor olabilirsiniz. Karşılığında daha dostane haberler yapmasını bekliyor olabilirsiniz gibi. Burada yine kamunun yani önceden herkesin kullanımına ait olan bir şeyi alıp sadece sizi destekleyen bir gruba aktarmış oluyorsunuz. Evet, geri dağıtım yapmış oluyorsunuz, ama pek de sosyal adalete yönelik

değil. Dediğimiz gibi kısa vadeli, siyasi destek elde etmek amaçlı yapılmış oluyor bu dağıtımlar. Bir başka örnek olarak kent politikalarından bahsedebilirim. Benim de uzun süre üzerinde çalıştığım bir konu yani aslında ilgili biraz önceki metalaştırma konusuyla ama mesela kent politikaları, kentleşme politikaları Türkiye örneğinde özellikle öne çıkan işte bir inşaat furyası yani son birkaç sene öncesine kadar çok inşaatlar siyasete iktidarın politikalarının damgasını vurmuş, iktidarı öne çıkaran kampanyalarında öne çıkan politikaları. Fakat bu konutlara baktığımızda görüyoruz ki mesela iki kesime dağıtım olmuş. Bir, alt düşük gelir grubu için yapılan TOKİ'ler bir tarafta, bir tarafta da ucuz kamu arazisi verilerek çok lüks buralarda yapılan inşaatlar ve bunların yani lüks konutların kazananları belli. İşte müteahhitler çünkü çok kârlı yapıyorlar. Ucuza kamu arazisi alıp, yaptıkları çok kârlı konutlarla çok kazanıyorlar ve burada oturan kişiler o lüks konutlara erişimi olanlar. Diğer taraftan da bahsettik alt düşük gelir grupları içinden olan TOKİ'ler. Kim kazanmıyor? Orta sınıfın bir konut ihtiyacı var. Fakat baktığımızda buna yönelik hiç konut yok gibi. Yine bunların maliyesine baktığımız zaman yani tüm bu politikaların maliyeti kime yüklenmiş diye baktığımız zaman. İşte petrolü olan başka doğal kaynağı olan bir ülke olmadığımız için bizim gelir kaynağımız vergi gelirleri olduğu için bakmamız gereken yer burası. Şimdi alt gelirin vergi yükü düşük Türkiye'de. Ve son gelişmeler iyice daha da bunu tam tipik hale getirdi. Kimin kazanıp kimin kaybettiği meselesini daha da net görebilir hale geldik. İşte mesela asgari ücret arttı ve vergi yükümlülüğü kaldırıldı. Yani alt geliri vergi açısından kullanan bir grup. Üst gelir grubu vergi açısından çok kullanan bir grup. Nasıl kullanıyor? Şimdi vergi dilimleri mesela. Vergi dilimlerine baktığımızda bunu çok net olarak görebiliyoruz. Yani vergi yükünün orta sınıfın maaşlı çalışan orta sınıfın üzerine çok net biçimde yüklenmiş olduğunu sadece vergi dilimlerine bakarak bile görebiliriz. Nasıl? Mesela 2021 vergi dilimlerine bakarsak işte aylık 10 bin küsur lira maaş alan biriyle işte 55 bin lira maaş alan birisinin aynı vergi dilimine konduğunu ve 55 bin liradan sonra zaten herkesin aynı dilimde olduğunu. Yani aylık 55 bin lira alan biriyle 205 bin ya da 305 bin lira alan bunlar bizim için çok komik rakamlar yani olabilir ama işte bu büyük kazananlara baktığımız zaman böyle kazançların olduğunu ve bunların da maaşlı çalışan biri neredeyse aynı vergiyi ödediğini ve bilirsiniz mesela Türkiye'de 5 tane vergi dilimi var. Bu çok çok az. Yani bu 10 ve 54 bin arasında en az bir tane daha belki iki tane daha olması gerekirken yani mesela Amerika'daki vergi dilimine bakınca çoğu zaman tipik olarak en az 7 tane dilim var. Yani 5 gerçekten çok az ve bu en çok da tam orta sınıfta kamufle oluyor. Yani dediğim gibi 10 binle 54 binin aynı grupta olması çok net şekilde vergi veren sadece orta sınıf sonucuna varmamıza yol açıyor. Zaten hani vergi kaçırmanın da çok yüksek olması. Vergi kaçırma demek vergi suçlarının tolere edilmesi anlamına gelir. Böyle olunca sadece maaşlı orta sınıfın yine bu vergi yükünü üstlendiğini görüyoruz. Vaktimiz bilmiyorum var mı mesela güncel bir örnek yeni ekonomik modellerden bahsedebiliriz. Dövizle endeksli mevduat örneğinden bahsedebiliriz. Orada da yine kamuya bir ciddi maliyet var. Bu maliyeti kim veriyor, üstleniyor? Yani kazananı kim, kaybedeni kim diye bakarsanız yine popülizmin haritasını görebilirsiniz burada. İşte daha biraz önce dediğim gibi asgari ücretten vergi zaten kalktı. Buraya zaten parasını koyanlarda şimdi parasını koyanlar büyük parası olanlar olacak. Fakat bunun maliyeti bir sınıfa yüklenecek. Vergi ödeyenler orta sınıf olduğu için en çok kazanan da çok parası olup, sıfır riskle buradan istifade edecek olanlar da sınıf olduğu için yine alt ve üst sınıfı kullanıp maliyeti yine bütün orta sınıfın üstüne yüklediğini görebilirsiniz ki bu biraz önce dediğim gibi popülist ekonominin tanımı zaten. Ve bütün bunlara da ama yaparken söylemin yine işte yüksek faize neden karşıyız çünkü faiz zenginin yine zengin eder vesaire gibi yine zengin-yoksul ayrımını referans veren bir söylem olması. Bu da popülist siyasetin başarısı zaten. Bunu başarabilen ilerleyebiliyor. Pek çok popülist lider daha marjinal bir parti olarak kalıyor. Hepsi de iktidara yürüyemiyor veya iktidarda kalamıyor. Bütün bunların ne kadar başarıyla yaptığı popülist iktidarın ne kadar uzun süre devam ettiğini belirliyor diyebilirim. Belki 2. turda geleceğinden, bunun ne kadar sürdürülebilir olduğundan ve çıkış yöntemlerinden bende bahsedebilirim ekonomik politikalar çerçevesinde.

Rabia Karakaya Polat: Çok teşekkürler Seda Hocam, Seda Hoca da özellikle güncel gelişmeler ışığında popülist politikaların nasıl orta sınıf tarafından finanse edildiğini anlattı bizlere. 3. konuşmacımız Prof. Dr. Emre Erdoğan. Emre Hocam, siz de bize tabii bütün bunlara dilediğiniz gibi katkı yapabilirsiniz ama özellikle popülizm kutuplaşma arasındaki ilişki nasıl bunlar birbirlerini besliyorlar? Biraz açarsanız çok memnun oluruz.

Emre Erdoğan: Çok teşekkürler özellikle bu nazik davetiniz için teşekkür ederim. Bende zamanında Işık Üniversitesinde bir dönem ders verdiğim için ayrı bir kıymeti var Işık Üniversitesinin. Ayrıca oğlum da Işıktan mezun olduğu için ilkokulda iki kere duygusal ilişkim var, diyebilirim. Duygusal demişken hani kutuplaşmanın tanımı da yapalım. Şimdi kutuplaşmanın tanımıyla ilgili şöyle bir şey var. Bir, kutuplaşma konusunda da bir kutuplaşma var. Bazıları var bazıları yok diyor, ama bunu hallettik. Şimdi artık herkes var diyor. Daha önce yok diyenler vardı. Ama nasıl tanımlayacağız dediğimizde işlevi hakkında da kutuplaşma var. Bir grup için kutuplaşma siyasetin doğasında var. Yani sağ-sol kutuplaşması dediğimiz bir mesele olmadan siyaset yapılamıyor. Bazılarının tanımında konu bazlı kutuplaşmalar var. Bu da çok doğal ve siyaseten belki antagonistik dediğimiz yapısını orada görebiliyoruz. Kutuplaşma olmadan siyaset yapılmaz. Hatta kutuplaşması olmayan bir siyaset kötü bir siyasettir. Çünkü hiçbir toplum öyle değil diyor. Bizim üzerinde çalıştığımız biraz daha farklı siyasal duygusal kutuplaşmadan bahsediyoruz. Yani buradaki siyasal vurgusu parti kimlikleri üzerinden tanımlanmış olması; duygusal olması da farklı parti taraftarlarının birbirlerini sevmemeleri. Şimdi literatürdeki gelişmeye baktığımızda kutuplaşmanın sorun olduğunu düşünenlerin üzerinde çalıştığı Amerika merkezli perspektif farklı parti taraftarlarının birbirlerinden hazzetmemeleri. Bunu da klasik 0-100 termometresini gösteriyorlar ki gerçekten de Amerika Birleşik Devletleri'nde bu uçurum artıyor, karşılıklı birbirlerini sevmiyorlar. Sevmemekte bir sorun yok sevmediklerimizle yaşıyoruz, ama bizim bunu farklı bir sorun olarak görmemizin sebebi sevmemenin ötekileştirmeye dönüştürmesi. Yani biz başka bir parti taraftarını sevmeden yaşayabiliriz, ama ona karşı bir ayrımcılık uygulamaya başladığımızda bu soruna dönüşüyor. Biz de bunu daha önceki çalışmalarımızdan taşıyarak ayrımcılığı genelde şu şekilde tanımlıyoruz. 1.Sosyal mesafe dediğimiz şey. Bu bizim bildiğimiz iyi sosyal mesafe değil kötü sosyal mesafe. Yani insanların komşu olmak istememesi, çocuklarının evlenmesini istememesi, çocuklarının bir arada oynamasını istememesi, iş yapmak istememesi ve komşu olmak istememesi gibi düşündüğümüzde elimizdeki rakamlar Türkiye'de insanların %60'ının %60 ila 70'inin değişen oranlarda kendisine en uzak gördüğü siyasi parti taraftarıyla böyle bir mesafeyi koyduğunu gösteriyor. Komşu bile olmak istemiyor, çocuklarının bile oynamasını istemiyor. Bu birinci olgu sosyal mesafe. 2.Sosyal mesafe 1925'te Bogardus tarafından geliştirilen bir ölçek ve daha sonra da Dünya Değerler Araştırmasının ünlü "Komşu olmak ister misiniz?" sorusu buna dayanıyor ve hatırlarsak yani bu konuyla yani biraz ilgilenenler o modülün hoşgörü ölçtüğünü düşünürler. Onu da akılda tutalım. Bizim için ikincisi belki biraz da yaratıcı olan ahlaki üstünlük dediğimiz bir şey. Şimdi bunun arkasında her zaman bir sosyal psikolojinin kimlik teorisi yatıyor. Sosyal kimlik teorisi diyor ki biz insanlar doğarız (bu benim fikrim tabii) grubun tamamı paylaşmıyor ve kategorize ederiz. Çünkü hayat ve insanlar kategorize etmeden kavrayabileceğimiz kadar basit değil. Karmaşık bir hayat yaşıyoruz dolayısıyla kategorize ederiz. Kategorize ederken de insanları homojen olduğunu düşündüğümüz gruplara atarız. Buraya kadar bir sorun yok. Ondan sonra o gruplar arasında bir duvar çeker. Buraya kadar bir sorun yok. Bizim grubumuzun üstün olduğunu düşünürüz. Diğer grubunda aşağıda olduğunu düşünürüz. Gruplar arası hiyerarşi kurarız ki grup manalı olsun yoksa grup çözülür grup teorisi çerçevesinden. Peki, biz de ne oluyor insanlar kendini bir siyasi partiyle özdeşleştirmekle kalmıyorlar. Kendi siyasi parti destekleyenlerin homojen olarak diğerlerinden daha üstün olduğunu düşünüyorlar. Bununla ilgili bizim yaklaşık olarak 12 sifattan oluşan bir setimiz var. O on iki sıfatın bazı altı tanesi pozitif altı tanesi negatif ve şu şekilde soruyoruz. ∞

Vatanperver sizin parti taraftarlarına mı yoksa öteki parti taraftarlarına mı yakın? Her ikisini de mi hiçbirine de mi? Bu çok önemli bir şey çünkü biz her ikisine de deme şansı vermişken görüyoruz ki bütün iltifatlar kendi parti taraftarlarımıza alınıyor. Bütün kötü sıfatlar oraya atanıyor. Bunu anlattığımızda hep soruluyor. Nereden buldunuz bu sıfatları? Facebook duvarımızdan çok uzağa gitmemize gitmeye gerek yok karşılıklı kullandığımız sıfatlar bunlar. Bunun negatifi de var. Bu da ahlaki üstünlük meselesi derken üstün olmak meselesi. Üçüncüsü biraz daha sorunlu benim de bir-iki makaleyle çalıştığım mesele siyasi hoşgörü. Şunu görüyoruz ki Türkiye’de insanların en az %40’ı diğer parti taraftarlarının siyasi haklarını kullanmalarına karşı. Bu siyasi haklardan da kasıt aday olabilmek, toplantı yapabilmek, miting düzenleyebilmek gibi son derece insanın doğuşu ile beraber yanında getirdiği siyasi haklar. Bunlar da şöyle bir şey oluyor: insanlar doğuştan gelen siyasi haklarını geri alıyorsunuz. Ayrımcılığın kristalize olduğu yer o. Yani ayrımcılık nedir dediğimiz de insanların doğuştan gelen haklarının kullandırmıyorsanız veya kendiniz kullanırken onlara kullandırmıyorsanız o ayrımcılık oluyor. Bizim baktığımız yerden bu üçü bir sac ayağı gibi birlikte yürüyor kutuplaşmadan, siyasal kutuplaşmadan kastımız bu. Biraz daha yani yavaş yavaş küresel çalışmalarda da buraya doğru gelme var. Siyasal veya sosyal psikolojinin biraz o tavrı çekmesi var. Şimdi bunun sebeplerine baktığımızda biz 3 düzeyde sebep buluyoruz. Bunu da daha önce yaptığımız bir çalışmaya dayanarak makro düzeyde bir sebep. Makro düzeyde bahsettiğimiz işte Evren’in bahsettiği küreselleşme, finansal kriz vesaire bütün bunlar kutuplaşmaya katkıda bulunuyor. Farkındaysanız başladık popülizmle nasıl beraber beslenmeye başlıyorlar? İkinci olarak yine Evren’in bahsettiği kurumsal yapılarda kutuplaşmaya katkıda bulunuyor. Örneğin referandumlar biraz önce Evren ne dedi? Popülist liderler referandum... Hayır referandumlar da kutuplaştırır. Yani bu çok basit bir şey çünkü aradaki seçenekleri grileştirir. Grileri yok eder ve sıfıra indirir. Ya kazanırsınız ya kaybedersiniz. Referandum benzeri seçimler ekleyelim ki bunları popülistlerin sevdiğini biliyoruz. Başka başkanlık sistemleri kutuplaştırır. 1996 yanlış hatırlamıyorsam söylediği ders kitabında yazar başkanlık sistemleri kutuplaştırır. Çünkü kazanan her şeyi alır. Bu başkanlık sistemlerinde sadece ülkenin cumhurbaşkanı olarak görmeyin, ülkenin belediye başkanlıkları da bu şekilde yapılırsa kutuplaştırır. Birileri kazanır diğerleri külliyen kaybeder. Ara çözümler biter. Bunun üzerine aracı kurumların erimesi bizim mezo düzey dediğimiz yani sivil toplum kuruluşlarının erimesi ve öteki taraftan da medyanın yok olması. Bütün bunlar yani ana akım medyanın orta saha der bizim arkadaşımız Emre Toros yok olması ki onu da göstermiştir kendisi kutuplaşmaya katkı da bulunabilir. Sosyal medyada kendiliğinden kutuplaştırır. Yani orada hani kolaylaştıran bir faktör olarak artık sayabiliriz burada yankı odaları vesaireyle açıklayabiliyoruz. Bu da orta düzeyde. Mikro düzeyde yine kutuplaşmayla popülizmin aynı yerden beslendiğini görüyoruz. İnsanın çaresizliği var. Yani bahsettiğimiz makro değişiklikler ekonomik kriz, işte küreselleşme, kültürel kopuşlar vesaire derken insanın oradaki çaresizliğinden dolayı bir yere tutunma hissi var. Orada da siyasi parti kimliği geliyor. Bizim en önemli yani süreklilik arz eden şeylerimizden biri Türkiye’de siyasal kimliklerde parti tercihlerinin üstte gelmiş olması. Buradan da kasıt ne? Bir yan yatmış “T” düşünün. T’nin uzun tarafında HDP var. Onun etrafında Kürtler var. Bunun T’nin kısa kolunun kuzeyinde CHP’yi görüyorsunuz. Onun etrafında da Aleviler var, Kemalistler var vesaire. Güneyde ki erken dönemde bundan bir önceki kutuplaşma araştırmasında ortaya çıkmıştı. Basit bir şekilde MHP ve AK Parti var. Etrafında milliyetçi muhafazakâr dindarları görüyorsunuz. Ortalarda bir yerde İyi Parti var. Bu Türkiye’de insanların önde gelen kimlikleri ile siyasi parti kimliklerinin örtüştüğünü gösteriyor. Şimdi bunu siz Türkiye haritasına da koyabiliyorsunuz aynı şekilde. Haritanın doğusunda güneydoğu illeri olur HDP’nin etrafında, haritanın kuzeyinde Egeliler olur, haritanın güneyinde de İç Anadolu ve Karadeniz illeri olur. Hatta ve hatta İstanbul’u da koyarsınız üzerine. Haritanın doğusunda Esenyurt, Küçükçekmece olur, haritanın kuzeyinde Beşiktaş, Şişli olur, haritanın güneyinde de Fatih, Sultanbeyliği gibi ilçeler olur. Mahallelere kadar giderseniz bu coğrafi ayrışmayla beraber. Dolayısıyla kimlikleri insanların

kimliklere sarılma ihtiyacından geliyor. Şimdi kutuplaşmayı tetikleyen temel faktörler bunlar. Belki sonu kapatmadan önce Turkuaz hattında yapmaya çalışıyoruz ama bir temeli o değil ama. Popülizmle nasıl örtüşüyor? Şimdi burada popülizmin tanımları içerisinde Evren gayet güzel bir şey yaptı, iyi bir özet yaptı. Burada hani benim kendi görüşüm popülizmin söylem düzeyinde ya da işte düşünümsel düzeyde olduğuna ikna olmuş durumdayım. Bunu görebileceğimiz yer bu. Belki uzun bir tartışılır ama ben bireysel düzeyde popülizm görmemeyi artık alıştım. Yani insanlar popülist olamıyorlar. Bireyimiz ben evde otururken sağcı olurum, solcu olurum ama popülist olamıyorum. Ne zaman popülist olabiliyorum? Güç sahibi olduğum zaman oluyorum. Popülist bir Hoca olurum, popülist akademisyen olurum, popülist baba bile olurum, popülist kulüp başkanı olurum, ama popülist Emre olamıyorum. Bir güce sahip olmam gerekiyor. Geçelim. Şimdi buradaki mesele liderin söylemi kutuplaşmayla doğrudan ilişkili. Hani Evren'in bahsettiği beraber beslendikleri kenara bırakıyorum. Bir kutupların erimesi, referandumların yapılması gibi şeyler kutuplaşmayı zaten besliyor, ama liderin söylemine bakmakta fayda var. Yanlış hatırlamıyorsam yine Evren'in bir çalışmasıydı Ayşe Betül Çelik'le beraber yaptıkları popülistlerin söylemlerine bakmışlardı yani popülist oy verenlerin söylemlerine bakmıştı. Bizim de bir dizi çalışmamız var. Hatta geçen sene bir tanesine Işık Üniversitesine bir konferansta medya sistemleri üzerinden sunmuştuk. Şöyle baktığımız zaman hangi siyasi parti söylemine bakacak olursak "Biz ve onlar" ayrımı yaptığını görüyoruz popülist söylemde. Bir biz tanımlıyor, bir onlar tanımlıyor. Biz ideal, temiz halk olarak tanımlanıyoruz. Onlar da diğerleri yani burada popülizmin özelinden bahsederseniz elitler oluyor. Kutuplaşmada da "biz ve onlar" var ve kutuplaştırıcı dil kullanan lider kendi seçmenini esas halk olarak tanımlama eğilimi taşıyor. Yani bu önemli bir şey. Biz ve onlar ayrımını yaparken biz ben partisine oy verenler ve ben gerçek halkız diğerleri eksik halk diyebilir ya da yanlış halk diyebilir, yabancılaşmış halk diyebilir, ülkenin çıkarını düşünmeyen deyip bir şekilde o duvarı besliyor ve buradan üzerine gidebiliyor. Yani bir kimlik sunuyor kendisinde. İkinci olarak; hani nokta nokta gideceğim duygusal mesele var. Şimdi burada Emile değinmişti genel olarak popülizmin duyguları kullanmasını pejoratif bir şey olarak görülüyor. Uyguladığımız popülizm duygulara gider öyle bir şey olmadığına ikna olduk son dönemlerde duyguları yeniden keşfediyoruz, ama gerçekten de popülist liderlerin kullandığı bir duygusal dil var. O duygusal dilde işte hınç dediğimiz aslında ya da öfke dediğimiz bir mesele. Birilerine karşı öfke uyandırmak, hınç uyandırmak popülist liderler buradan yükseliyor ve kutuplaşma da bunun üzerinden yapıyor. En kutuplaştırıcı davranış insanları öfkeli kılması birilerine karşı. Şimdi öfke duygusu duygu teorisine girmeyeceğim ama şuradan kaynaklanıyor. Başınıza kötü bir şey geliyor ve onun da sorumlusunu biliyorsunuz kim olduğunu ve onu ödetmek istiyorsunuz. Bu işte öfke duygusunu, risk algılarını filan değiştirir diye bilinir. Popülist lider işte öfke uyandırmaya çalışıyor. Haksızlığa uğradığı duygusunu uyandırmaya çalışıyor. O yüzden de hatta öfkeye ahlaki bir duygu da denebilir. Dilinde öfke duygusu var. Bu da öfke uyandırıyor mu? Uyandırıyor yani çeşitli deneysel çalışmalar farklı dillerin, farklı duygular uyandırdığını gösteriyor. Popülist liderin öyle bir etkisi var. Kullandığı dil duygusal reaksiyon. Burada nesneyi gösteriyor yani aslında o da yine şeye dönecek biraz daha popülizm tartışmalarını popülizmi bir kriz meselesi olarak görenler. Bir kriz oluyor, başınıza kötü bir şey geliyor. Ne yapacağım derken lider çıkıyor müsebbibi gösteriyor. Aha da bunlar yaptı! O zaman ne yapacağız? Onlara ödetelim bunu. Bu da işte günah keçisi ki Türkiye özelinde bu var. Yani bizim Tuğçe Erçetin'le birlikte yaptığımız 3-4 çalışmada biz aynısını gösterdik. Farklı dönemlerde, farklı dillerde günah keçisini görüyorsunuz. Ve günah keçilerinin arasında popülizmin geleneksel şeyleri var, düşmanları olabiliyor. Kutuplaşma bunu yapıyor. Siz başınıza gelen şeylerden ötürü kampı suçluyorsunuz. Sizin kadar has Türkiyeli olmayan, has Türk olmayanları suçluyorsunuz. Bu da önemli bir işi. Yine değineceğim şeylerden biri ve belki de sonuncusu olacak iki dakika kadar geçiyorum galiba. Popülist liderlerin gerçek üzerinde tekel iddiaları var. Yani bir popülist liderle fikir ayrılığına düşmüşseniz sorun sizdedir. Görüş ayrılığı değildir. Çünkü popülist lider halkın kendisi olduğu için gerçeği bilir.

Ve popülist bir liderin bildiği de gerçektir. Bu gerçek üzerindeki tekel bence popülizm çalışmalarında biraz azımsanacak bir şey. Çünkü orada biraz mehdilik, bir tür şeylik ruhani halde gerçeğe erişen. Burada kalmıyoruz popülist liderle gerçeği bilmekle kalmıyor. Popülist liderin medyası da popülistlerin gerçeğini yeniden öğretiyor. Bu da bizim öğrendiğimiz şeylerden bir tanesi. Sonuçta ne oluyor? Popülist lider bu gerçektir diyor, etrafındaki entelijansiya ve ona bağlı olan ve ondan etkilenmiş ve yine başka bir çalışmanın konusu olan devletle entegre olmuş medya da geliyor bunu öğretiyor. Bu liderin ve devletin gerçeği. Bir de muhaliflerin gerçeği var. Ve bu iki gerçek kutuplaşmış bir ortamda asla bir araya gelmiyor. Biraz önce bahsettiğimiz gibi orta blok çöktüğü için insanlar diğerinin gerçeğine aşına olmuyorlar. Dolayısıyla diğerinin gerçeğiyle karşılaştığında elimizdeki bir tiksinti duygusu oluyor. Onu doğal olarak anlıyoruz. Çünkü inkâr ediyor gerçeği, apaçık bir gerçek var. Sen nasıl bunu inkâr edersin? Popülist liderin bu gerçek üzerindeki tekel iddiası ve bunu iktidardaki popülistler için ya da başka örnekler de olabilir tabii iktidarda genelde iktidarda oluyor bu. Medya tarafından yeniden üretilmesi kutuplaştırıcı bir işlev görüyor. Dolayısıyla aslında şu baştakine dönersem söylemeye çalıştığım insanların popülist tutumlara sahip olmamalarını anlıyorum. Evrenlerin bulduğunu 3-4 çalışmada bulabiliyorsunuz. Yani bu ülkede popülist bir partiye oy verenler en popülist skorlara sahip değilse ya popülist partide sorun vardır ya da ölçümde sorun vardır. Sorun ölçümde çünkü biz bireyselce de popülizm ölçmeye çalışıyoruz. Bireyselce de popülizm olmuyor. Kutuplaşma ama bireyselce hepimiz kutuplaştırıcı davranışlar da bulunabiliriz. İşte popülizm bence liderle halk arasındaki o geçişkenliği saplayan bir tür elektrik akımı gibi liderin, popülist liderin kutuplaştırıcı eylemlerini kolaylaştıran bir ara yüz olarak iş görüyor. Popülist lider kolaylıkla kutuplaştırır ve bunu açıkça söylüyorum bunu sadece ülkede yapmasına gerek yok. İlkokulun yönetirken de bunu yaparsınız. Güzel bir popülizm kutuplaştırmayla sonuçlanır deyip burada durayım.

Rabia Karakaya Polat: Çok teşekkürler. Birinci turu toparlayacak olursak aslında popülizmin kaynaklarından bahsettik: makro, mezo ve mikro kaynaklardan. Politik ekonomisinden eşitsizliklerle ilişkisinden bahsettik, kutuplaşmayla ilişkisinden bahsettik. Ben istiyorum ki 2. Bölümde biraz daha popülizmden çıkış üzerine konuşabilelim. Hepimiz kabul ettik ki bir popülizm dalgası var dünyada şu anda fakat bundan çıkışa yönelik bazı emareler olduğunu söyleyenler de var. Örneğin Trump'ın tekrar seçilememesi, işte Latin Amerika'daki bazı gelişmeler gerçi oradaki sağ popülizmin yerini sol popülizm mi alıyor acaba öyle de denebilir. Pandemiyle ortaya çıkan bazı gerçekler ve popülistlerin popülist liderlerin bunlarla baş edememesi gibi sebeplerden dolayı popülizmin bir çeşit düşüşe geçebileceğini iddia edenler de var. Dolayısıyla 2. bölümde derseniz ne gibi stratejiler izlenebilir popülist partilere, popülist liderlere karşı, muhalefet liderleri ne yapabilir bunun üzerine odaklanabiliriz veya 1. turdan kalan ve unuttuğunuz, eklemek istediğiniz şeyler varsa onun için de bir fırsat olsun bu tur. Buyurun Evren Hocam,

Evren Balta: Teşekkürler. Şöyle başlayayım aslında popülizm temelde hem Seda Hoca'nın hem Emre Hoca'nın söylediği gibi müesses nizama yönelik bir öfkenin popülist bir siyasal parti tarafından harekete geçirilmesi. Ve diyor ki bu harekete geçiren parti ayrıcalıklarını kaybeden insanlara ve bu ayrıcalıkları çeşitli biçimlerde kaybetmiş olabilirler, kaybetmemiş olabilirler, kaybettiklerini düşünüyor olabilirler. -Bu ülke kime ait? Size. -Burada kim yaşamayı hak ediyor? Siz. -Kim ekonomik paydan daha fazla pay almayı hak ediyor? Siz. Oradan Seda Hoca'nın söylediği ekonomik paylaşımın hak temelli olmaması durumuna geliyoruz. -Çöküş için cezalandırılması gereken kim? Onlar. O da işte Emre Hoca'nın söylediği daha ziyade kutuplaştırıcı söylemin elitlere yönelik düşmanlığın, öfkenin vesaire harekete geçirilmesine yönelik bir tür çok basit bir hikâye anlatıyor aslında popülizm. Ve basit hikâyeler siyasal olarak her zaman güçlüdür. Her zaman daha geniş bir temele hitap eder. Daha kolay kabullenilir, içselleştirilir ve içerisine ciddi bir güçlü bir konsensüs ta inşa edebilirsiniz. Yani bu konsensüsün içerisine yani kim burada yaşamayı hak ediyor,

kim pastadan daha fazla pay almayı hak ediyor, kim ayrıcalıklarını kaybediyor sorusunun içerisine işte kaybolan sanayiden işlerini kaybeden işçileri de, küçülen orta sınıfları da, çiftçileri de, kırsal alanda yaşayanları da, beyaz erkekleri de siyahlara karşı üstünlüklerini kaybettiğini düşünen, eğitimsiz kadınları da pek çok ayrıcalığını kaybettiğini düşünen iktisadi, kültürel, sosyal gruba çok rahatlıkla koyup onların aynı şeyi hissetmesine, aynı anda aynı şeyi hissetmesine neden olabilirsiniz. Şimdi buradaki meselelerden birisi aslında özellikle popülizmin iktidara yürümesinde o söylemsel stratejinin ve bu kayıp hissini aslında bunu genel olarak ifade eden, siyasal alana taşıyan partiler tarafından sosyal demokrat partiler tarafından, sosyalist partiler tarafından ya da daha radikal partiler tarafından artık çok da fazla ifade edilmiyor olmasının bu partilerin ana akımlaşmış olmasıyla da ilişkisi var. Bu partilerin daha ziyade işte yükselen orta sınıfların sesine hitap ediyor olması, daha kozmopoliten grupların taleplerini siyasetin sahnesine taşıyor olmasıyla da ilgisi var. Dolayısıyla aslında popülizmin yenmek dedik, popülizme karşı çıkmanın temel meselesi de bir tanesi aslında söylemsel olarak bu kayıp duygusunu yaşayan müesses nizama karşı harekete geçirilen o ayrıcalıklarını yitirme duygusunu yaşayan grupların aslında temel siyasal taleplerini başka bir dille siyaset sahnesine taşıyabilme kapasitesine sahip siyasal aktörlerin varlığı. Siyasal partilerin, bu tarz siyasal aktörlerin yeniden siyaset sahnesine çıkabiliyor olması ve popülizmin o kutuplaştırıcı dilini ya da siyaseti daha işte kültürel çatışma üzerinden vesaire kuran dilinin başka bir bizim Seda'yla makalemizde 'tersine çevrilmiş popülizm' dediğimiz yeni bir yeniden dağıtım talebiyle ve bu yeniden dağıtımın daha hak, adalet üzerinden olması ve bu hak ve adalet talebinin de aslında herkese kazandıracak bir hak, adalet talebi olduğu, popülist partilere oy verenlerinde aslında bundan kaybetmeyeceğinin altının çizilerek kutuplaştırıcı söylemde bir biçimde geri çekilerek, halk tanımını aslında biraz daha geniş kullanarak vesaire aslında yine popülist. Çünkü... Neden yine popülist? Hâlâ aslında bir tür kayıp duygusunu görme, o kayıp duygusunun müsebbibi olan bir kurulu düzen tasavvuru sahip olma, bu kurulu düzeni ama mevcut popülistlerden farklı bir biçimde tersine çevirerek yeniden eşit, adil, demokratik bir dağıtımla bir siyasal sistemi inşa edeceğine dair güven veren bir takım siyasal aktörlerin olması ve bu siyasal aktörlerin aslında yine bizim Seda'yla makalede yazdığımız popülizmin çok da tuzağına düşmeden popülist aktörlerle doğrudan çatışmadan belki de birazcık hani kendi siyasal dilini kurmak. Ben orada hayaletlerle kapışmıyorum artık benim burada kendi kazandığım, kazanmak istediğim bir başka mesele var. Bir başka yeniden dağıtım stratejisi var, diyebilmesinin ben önemli olduğunu düşünüyorum. Ama tabii ki şöyle bir sorun var. Hani en genelde siyasal iktidardaki uzun süre tutmuş popülist partiye karşı seçim kazanmak çok kolay bir şey değil. Ama bu bir çifte bir şey. Hani nasıl diyeyim? Yani seçim bir kere popülist siyasal partilere meşruiyetlerini veren bir alan olduğu için ve ondan çok kolay vazgeçemeyecekleri için onun kendi içinde meşru kalması bu aktörler açısından önemli dolayısıyla muhalefete bir alan açıyor. Ama öte yandan o alan çok eşit bir alan değil. Neden eşit bir alan değil? Bir kere Emre Hoca'nın bahsettiği gibi hakikat ve bilgiyi kontrol gücünün popülist siyasal partinin elinde oluyor olması, siyasal iktidarın elinde oluyor olması çok önemli bir dezavantaj. Negatif partizanlığın yani işte kutuplaşmanın, siyasal partileri sevmeme üzerinden aslında oy vermenin temel dinamiğinin belirlenmesi yine çok önemli bir muhalefet partileri için bir dezavantaj. Yargının muhalefet partilerine karşı her an harekete geçirilebilecek olması, muhalefetin yargı yoluyla sönmülmesi, söndürülmesi ya da muhalefete yönelik baskının yargı aktörleri üzerinden harekete geçirilmesi de çok önemli bir dezavantaj. Ve biraz evvel Seda Hoca'nın da bahsettiği daha neopartrimonyal iktisadi dağıtım biçimlerinin varlığı ve bunun başka bir parti seçildiğinde değişebileceğine yönelik korku da çok önemli bir dezavantaj. Bu dezavantajlar aslında muhalefete yönelik dezavantajlar siyasal iktidarı elinde tutan özellikle uzun süre elinde tutan partilerin sürekli seçim kazanmasını sağlayan temel faktörler aslında. Tabii hani gerçekten seven sevmeyen gerçekten oy verme vesaire şeyine hiç girmeden bu temel faktörlerin önemli olduğunu düşünüyorum, ama Türkiye üzerinden bakarsak biraz evvel söylediğim o popülist tersine çevrilmiş popülist strateji işte

neopartrimonyalizmi yeniden dağıtımını üzerinden hedef almak, kutuplaşma ve negatif partizanlığı aslında kutuplaşmayı geriye iten kapsayıcı bir dil üzerinden hedef almak. Bilgiyi kontrol edemez siyasal iktidar kendi alternatif bilgi kanallarını yaratarak hedef almak ve kurumları sürekli olarak bu biraz böyle Doğu Avrupa'da sosyalizm altındaki böyle demokratik aktörlerin yaptığı bir şeydi. Aslında öyle değilmiş demokrasi varmış ve bu kurumlar gerçekten iyi çalışıyormuş ve görevlerini yapması gerekiyormuş gibi onları sürekli olarak aslında olması gerekene davet etmek önemli stratejiler. Bence ve bu da çok yazılmaya başladı işte Çekoslovakya'dan İsrail'e oradan Türkiye'ye oradan Amerika'ya muhalefetin de aslında bir tür ortaklık, bir blok birlikte davranabilme zeminini harekete geçirebiliyor olması. Farklı kimliklerin o muhalefet stratejileri içerisinde bir araya gelmesi de negatif partizanlık ve kutuplaşmayı, toplumsal kutuplaşmayı hedef alabilecek güzel bir şey değil ama onunla uğraşabilecek, onunla baş edebilecek mücadele edebilecek önemli stratejilerden birisi. Şöyle bitiriyorum popülizmin temel meselelerinden birisi aslında bir tür yeniden dağıtım Seda Hoca'nın söylediği gibi yeniden dağıtım vaadi var. O yeniden dağıtım vaadinin ya da ayrıcalıklarını kaybetmiş grupların o ayrıcalıklara yeniden kavuşmak yeniden demeyeyim ama kavuşamıyor olması hâli ne kadar sürdürülebilir? Özellikle ekonomik kriz durumlarında bunun sürdürülememesi hâli daha yakıcı hâle gelebilir mi? Bence bunlarda önemli sorular.

Rabia Karakaya Polat: Çok teşekkürler Evren Hocam. Seda Hocam, siz 1. bölümde işin politik ekonomik kısmına baktığınız için belki biraz oradan devam edebiliriz. Yani bu popülizm ekonomik olarak ne kadar sürdürülebilir? Bu bahsettiğiniz özelleştirme, metalaştırma, tekrar rantta açma bütün bunlar bittiği zaman ne olacak? Yani ekonomik olarak sürdürülebilir bir şey mi bu? Bir bunu sormuş olayım. Bir de sizin birkaç yazınız olmuştu. Pandeminin popülizme etkisi ve popülist liderlere nasıl bir meydan okuma olduğuyla ilgili belki güncel bir konu olarak bunu da yorumlamak istersiniz.

Seda Demiralp: Tabii, yani ben popülist ekonomik politikaların zaten sürdürülemez olmasından yani kendi doğasından bir sonuçları var. Kıt kaynakların dağıtılıyor olması çok fazla üretilebilir olanın yeniden dağıtılıyor olması daha stratejik şekilde siyasi avantaj getirecek şekilde dağıtılması ve maliyetlerin hep ötelenmesi üzerine dayalı olduğu için aslında bu uzun vadede başarılı olmaları çok zor. Zaten mesela iktisatçıların çalışmaları var. Bir popülist iktidar başa geldikten yaklaşık on sene sonra net olarak ekonomik gerileme yaşıyor. Ve ekonomik sıkıntı yumuşak karnı popülist politikaların o yüzden zaten çok sürdürülebilir değil. Dağıtılabilecek bir şey kalmıyor çünkü en sonunda. Türkiye örneğinde de görüyoruz nitekim işte ekonomik sıkıntıların artışı ve ilk kez iktidar partisinin işte yaklaşık %25 oranlarına oyunun düşmüş olmasını. İşte her ay anket raporları dolaşıyor etrafta ve bunlara baktığımızda görüyoruz. İşte ekonomik sıkıntının artık birinci problemler sıralamasında artık birinci gösterilmesi ve bununla birlikte iktidar partisinin oylarının düşmesi dar gelirli kesim için özellikle böyle. Ama mesela işte tabii popülistlerde çalışmaya devam ediyorlar. İşte asgari ücret zammı, asgari ücretten verginin kaldırılması tabii bunlar popülist iktidar açısından çok isabetli hamleler. Şimdi pastanın küçülmesinden ötürü zaten kısa vadeli politikalar olmasından ötürü çok sürdürülebilir olmadığını söyledik. Pandemi bunu büsbütün daha sürdürülemez hâle getiriyor. Çünkü ekonomik krize çok büyük yani bir etkisi oldu pandeminin. İşte üretim azalınca, bizim gibi de vergiye aşırı bağımlı başka geliri olmayan hükümetler için dağıtılacak pasta çok küçülmüş oldu. İnsanlar işlerini kaybedip çalışamaz hâle gelince o yüzden aslında çok bir çıkmaza gelmiş durumda popülist politikalar hem dünyada hem Türkiye'de. Ama asla çok kesin konuşmamak gerekiyor ve çok iyimser olmamak gerekiyor. Çünkü muhalefet partilerinin iyi stratejilerle gelmesi de gerekiyor. Çünkü bu ekonomik sıkışmışlık yine daha iyi bir alternatif olmazsa bu bağımlılık duygusunun da teşvik edeceği için tekrar bu partilerin sunduğu az da olsa işte geri dağıtım vaatlerine tutunulması ve tekrar bu partilere yönelmesine yol açabilir. Bu yüzden muhalefet partilerinin yani daha çok ana akım partilerin diyeyim popülist olmayan partilerin en az popülistler

kadar sosyal adalet meselesini önemsemeleri, yoksulluk meselesini ajandalarında birinci sıraya koymaları çok çok önemli. Yani işte bu eskinin küçük devlet ve az vergi vesaire bunlar bitti artık. Bu şekilde bir partinin ciddi oy alması mümkün değil. Popülist partilerden oy çalması hiç mümkün değil. O yüzden sosyal adalet meselesine en az popülist partiler kadar diğer partilerce önemsenmesi, liberal demokratların, sosyal demokratların zaten ajandasında ama liberal demokratların da bu meseleyi önemsemeleri çok çok önemli. Ekonomik çözüm, ekonomik politikalar geliştirebilmeleri çok önemli. Bunu yaparken de söylemsel olarak kutuplaştırıcı ifadelerden kaçınmaları da çok önemli. Mesela biz işte Evren'le yazdığımız makalede çalıştığımız örneklerden bir tanesi de yolsuzluk söyleminin yerine israf söyleminin benimsenmesinin muhalefet partisine kazandırdıkları idi. Yolsuzluk söylemi ne kadar ittiyse popülist seçmeni çünkü biz seçmenden oy almak zorundasınız seçim kazanmak için fakat yolsuzluk söylemi asla hedefine ulaşmadı. Fakat israf söylemi de bir o kadar isabetli oldu. Çünkü israf söylemi kutuplaştırıcı değil, düşmanlaştırıcı değil ve herkesin evinden aşına olduğu yani israf bildiğimiz bir kavram. Bunun gibi ifadeler mesela bu son diyelim ki tekrar şeye geliyorum. Yani sabah akşam o konuyla kalkıp konuştuğumuz için bu dövize endeksli mevduat ve yeni ekonomi modeli meselesi. Şimdi bunlarda konuşulurken işte bir grup tabii çok bu son bir haftadaki gelişmelerden işte kazananlar oldu ve kaybedenler oldu. Ve bunlarla ilgili de konuşurken işte hırsızlık, yolsuzluk, çalmak vesaire gibi ifadeler yerine işte kamu zararı, israf, kamu kaynaklarının verimli kullanılmaması, israf olması gibi mesela ifadeler kullanılmasının çok önemli olduğunu ve sürekli alternatif getirmek yani sadece eleştiri değil çözüm getiren söylem. Yani cevap veren değil söylem üreten taraf olmak çok önemli diye düşünüyorum. Mesela işte muhalefetin kurumsal bağımsızlıktan bahsediyor olması tabii ki çok önemli ama yine bu popülistler ve yolsuzluk, popülistler ve gelir adaletsizliği gibi konularda çalışırken bu da çok sık sık karşıma çıkıyor. Muhalif partilerin veya anti-popülist partilerin popülist ekonomi politikaları dışında kurumsal bağımsızlığı eritmeleri. İşte mesela Merkez Bankasına olan müdahaleler vesaire. İşte bu söylem kendi partisinin seçmenine yani muhalif partinin kendi seçmenine hitap ediyor, ama popülist seçmene bir şey ifade etmiyor. Tam tersi kurumlar, kurumsal bağımsızlık çok elit, elitist söylemler olarak geliyor bu seçmenin kulağına. O yüzden az önce söylediğim gibi yani kendine olan etkisi bütün bunların yani kendi pastadan aldığı dilimin küçülmesi, kamu kaynaklarının azalması, israf olması gibi söylemlerin daha etkili olacağını söyleyip bu şekilde de bitireyim diyorum.

Rabia Karakaya Polat: Çok teşekkürler Seda Hocam. Yani söylemin nasıl kurulacağını da çok önemli olduğunu düşündürmüş oldunuz. Son olarak Emre Hoca'ya söz vermek istiyorum. Emre Hocam, yine aynı bağlamda yani bu popülizm nasıl aşılabilir? Buradan nasıl çıkabiliriz? Muhalefet partilerinin ne yapması gerekir? Bunu sadece Türkiye üzerinde sormuyorum. Zaten panelin başından beri her ne kadar Türkiye'yi ortaya çıkarsak da genel olarak popülizmden bahsediyoruz. Bu konu da görüşlerinizi paylaşırsanız memnun oluruz.

Emre Erdoğan: Teşekkürler. Şimdi şöyle bir popülist iktidardan kurtulabilmenin 1. yolu seçimi kazanmak yani popülist iktidarın kaybetmesini sağlamak. Hani (-)'li sıfatlar kullanacaksak popülist iktidardan kurtulmak için seçim kazanmak biraz daha zor yani normal şartlarda bir seçim olmayacağı için. Popülistlere karşı yapılacak en iyi şey seçimi kazanmak. Peki, seçim nasıl kazanılabilir iktidarda popülist bir lider varken? Yani o ya da popülist bir parti varken biraz önce Seda Hoca'nın bahsetmiş olduğu objektif faktörleri bir kenara bırakıyorum. Onlar, hayat ekonominin kendisi hatırlatır, market kendisini hatırlatır onda. (alışveriş yaptığınız market). Bunu bir kenara bırakıyorum ama iktidarda popülist bir lider varken ona karşı başka birini kullanalım ve onun antitezini yapalım mı? Örneğini henüz görmüş değiliz. Yani tartışılır gördük görmedik meseleleri orada durur bir kenara bırakıyorum. Hani gördük diyecekler olabilir ama genelde popülist bir lider var iken masada popülist gibi davranmak tavsiye ediliyor. Bu işte özellikle söylediği bir şey sol popülizm yani sizde popülizm yapın burada öyle bir efendilikle olacak bir iş değil!

Dolayısıyla bir bunu nasıl bir dille kazanılabilir konusunda ben şüpheliyim. Yani rahatlıkla bir reçete yazılabilecek bir durumda değilim. Bununla ilgili gerçekten onun ampirik olarak nasıl test edilebileceğinden de çok umutlu değilim. Çünkü bir sürü faktör devreye girecek, ama hani popülist liderden kurtulanabilir hasbelkader seçimi kaybederler ve ondan sonra da birisi gelir. Peki, bu popülizmden kurtulmak anlamına gelir mi? Şimdi popülizmden kurtulabilmek için popülizmin varoluşuna yol açan temel sebebe bakmak lazım. Yani popülizm durup dururken her şey yolunda iken çıkmış bir mesele değil. Popülizm çok iyi bildiğimiz üzere parlamenter demokrasinin can çekiştiği bir dönemde ortaya çıkmış bir durum. Popülist liderler gelmeden önce çok sayıda kişi parlamenter demokrasinin öncesi çalışmadığından emindi. Esas işlevlerini yerine getirmediğinden eminde. Yani Boris Johnson öncesinde çalışan muhteşem bir İngiliz demokrasisi yoktu. O parlamenter sistem tamamen belli bir elitin amaçlarına hizmet eden, kendi aralarında paslaştıkları bir şeydi. Amerika Birleşik Devletleri'nde milyoner olmayan senatör yok. Amerika Birleşik Devletleri'nde senatör olmak için 8 milyon dolar parayı koymamız gerekiyor. Türkiye Cumhuriyeti'ne gelelim klasik parlamenter sisteme dönelim. Tek bir soruyu sormak lazım. Başbakanı kim seçiyor Türkiye Cumhuriyeti'nde parlamenter sistemde? Öyle bir kısa devreye giriliyor ki orada halkın seçmediğini görüyorsunuz. Bir kısa devre var. Çünkü başbakan parlamenter sistemde çoğunluk partisinin var sayıyoruz ki grup başkanı, devlet parti başkanı. Peki, onu oraya kim seçiyor? Delegeler seçiyor. Delegeleri kim seçiyor? Bunların bir kısmını genel başkan seçiyor zaten diğerleri de Türkiye'nin en baba 2. partisinin İstanbul'da 80 bin üyesinin olduğu bir ortamda seçiliyor. Yani halkın, vatandaşın siyasete dahili yok. Biz muhtarımızdan başka kimseyi seçebiliyor durumunda değiliz. Belediye meclis üyelerimizi de seçmiyoruz. Onu da birileri atıyor. Baktığınız zaman parlamenter sistem siyasete vatandaş uzakta tutan bir şey ve bu ünlü endekslerin aslında bir boyutu anomi, siyasal anomi. Yani bir tabii ki elit karşıtlığı var ama oradaki 2. boyut, oradan çıkabilecek 2. boyut anomi dediğiniz şey bir. Siyasal sisteme olan güvensizlik. O yüzden de Evrenlerin çalışmasında olduğu gibi komplo teorileriyle de korole. Çünkü siyasal sistem çalışmadığı için bütün numaraları kim çeviriyor diyorsunuz? Dışarıdan birileri çeviriyor ve bunlar (1.19.27) Dolayısıyla popülist liderden kurtulanabilir geçtim, ama popülizmden kurtulmanın yolu fabrika ayarlarına geri dönmek değil ileriye taşımak. Çünkü işte çok spekülative bir şey söyleyeceğim. Birçok kişi açısından kendilerinin doğrudan seçtikleri bir cumhurbaşkanı karmakarışık bir partiler sistemi içerisinden çıkmış bir başbakandan daha demokratik ki yani Türkiye Cumhuriyeti devletinde neler yaşandı günlük tutulursa 90'lar da hiç şaşırtmıyor. Yani kimler başbakan olma şansına erişti? Hiçbir seçimi kazanmadan, tek bir seçim kazanmadan başbakan olmuş siyasetçisi var Türkiye'nin. Dolayısıyla bununla kıyaslandığında halkın seçtiği (nasıl seçtiğini kenara bırakıyorum) daha demokratik gözüküyor insanlara bu bir. İkincisi parlamenter demokrasinin olduğu bir yerde bir siyasi sınıfı doğuruyorsunuz kendinize. Yani işte parti ağları oluyor. Benim çok sevdiğim Ercan Kesal'ın "Nasipse Adayız"daki figürleri ortaya çıkıyor. Parti yani girip bir siyasi partiye baktığınız zaman onlar var. Bir parti eliti ve bunu siz mahalleye kadar yaratıyorsunuz parti elitini. Ve o parti eliti sıradan insan değil. Öteki tarafta cumhurbaşkanı sıradan insan deyip rahatladıkça. Yani demokrasinin krizinden doğdu bu ve demokrasinin krizinden doğan bir şeyden kurtulmak için fabrika ayarlarına geri dönülmez, ileriye doğru hareket etmek lazım. Burada işte katılımcı demokrasiye dair yaptığımız, ideolojik demokrasiye dair yaptığımız meseleleri konuşmamız lazım. Popülizmin karşısındaki parlamenter demokrasi değil. Popülizmin karşısındaki ideolojik demokrasi. Çünkü en kötü şey çok net bir şekilde kutuplaşmada da aynısı var. Yapabileceğimiz en kötü karar referandumdur alabileceğimiz. Çünkü çok karmaşık bir meseleyi 1-0'la halletmeye çalışıyoruz, elimize yüzümüze bulaştırıyoruz. Oysa çok iyi biliyoruz ki konuşursak, delegasyona girersek, müzakereye girersek, karşımızdakine empati duyarsak, hak verirsek daha iyi bir karar çıkar. Bizim bunun peşinde koşmamız gerekiyor. Dediğim gibi popülist lider devrilir. Benim baktığım yerden en az onun kadar popülist birisi tarafından devrilir ya da küresel konjonktür tersine

döner ki o da yok şu anda bu yüzden de açıkçası hani fikri enerjisini yani bunu nasıl deviririz diyenlere, verenlere hak veriyorum. Önemli bir soru çünkü popülist lideri devirmeden popülizm sorusuna geçiş olmaz da. Bir kısım insanın da popülizm sonrasında siyasal rejimi hayal etmesi gerekiyor ve bu siyasal rejimi hayal ederken de bir öncekini restore etmek olmadığını fark etmek gerekiyor. Gidebileceksek daha ileriye gidelim. Elektronik demokrasi ortamlarıyla, katılımcılıkla vesaire vesaire yani. Yani şu anda Türkiye Cumhuriyeti'nde bir kısım kişi bugün İstanbul Belediye Başkanı hasbelkader görevinden alınırsa yerine gelecek kişinin bakın 15 milyonluk şehirden ve milyarlarca lirayı kontrol eden kişiden bahsediyorum. Nasıl seçildiğini bilmedikleri Büyükşehir Belediye Meclisi tarafından seçileceğini öğrendi. Bu demokrasi değil. Yani benim irademin aleyhine ki Güneydoğu bölgesinde yapılan uygulamaları pas geçiyorum. Türkiye'nin önemli bir kısmında seçilmemiş kişiler yönetiyor. Bu da demokrasi değil. Demokrasinin daha ileride bir yerde olması gerekiyor daha geride değil. Bu da onunla bitireyim işte 1970'ler de İngiltere'de popülizm tartışmaları yapılırken, toplanmışlar ve popülizmin tanımını yapamayacaklarını düşünüp dağılmışlar. Orada Margaret söylediği bir şeyi toplamak lazım. Popülizm iyi bir şey ve popülizmi pejoratif olarak kullanmaktan kurtulmamız gerekiyor. Popülizmi yani bu sizin karnınızın ağrısına pejoratif davranmanız gibi bir şey. Sistemin çöktüğü yerde popülizm çıktı derdimiz de bu. Sistemi yeniden inşa edersek yine popülizm çıkar. Şimdi onunla da bitireyim. Trump'ın gitmesi yeniden gelebileceğini göstermiyor ve daha beteri daha iyi bir popülistin gelmeyeceğini göstermiyor. Daha nitelikli ve hepimizde Amerikan siyasetini biraz takip edenler farkındayız ki Biden ve demokratları bu hızla devam ederlerse daha iyi bir popülistle karşılaşabiliriz deyin burada susayım.

Rabia Karakaya Polat: Evet çok teşekkürler. Yani sanırım popülizmin kaynakları olarak en temelde toparlamak için söylüyorum. Bir tarafta bir demokrasinin krizinden bahsetti Emre Hoca ama ondan öncede kapitalizmin ve neoliberalizmin krizinden bahsetmiştik. Yani derin eşitsizlikler, derin temsiliyet krizi, katılım krizi, çoğulculuk krizi bunların hepsinin bir sonucu gibi görünüyor. Ben o zaman bu noktada soruları almaya çalışayım. Bir ara sohbet kutusunu kapatmıştık. Ufak bir sabotaj olduğu için tekrar açtık sorularınızı oradan yönlendirebilirsiniz. Şu anda bir soru var. Öncelikle onu Hocalarım sizde görebiliyorsunuz galiba. -Popülizmin kurumları zayıflattığı iddia ediliyor. Bir kurumun zayıflayıp zayıflamadığı nasıl tespit edilebilir? Buna cevap vermek isteyen var mıdır? -Anayasa Mahkemesi kararının yerel mahkeme tarafından dikkate alınmaması örneğini ele alalım mesela. Başka bir yorumcu bunu rahatlıkla elitlerin iktidarının son bulması olarak okuyabilir. Bu durumda zayıflama tespiti subjektif olmaz mı? Diye bir soru var. Buna herhalde başka kurumlar içinde aynısı söylenebilir.

Emre Erdoğan: Yani ben şey yapabilirim bir giriş. Acemoğlu'nu uzun zamandır takip edenler fark ederler daha popülizm çok popüler olmadan Acemoğlu'nun güzel bir Robinson'la beraber güzel bir blog yazısı vardı Chávez'in popülizminden bahsederken. Yargı elite karşı olan tavrından bahsediyor anayasa mahkemesinin hazmetmemek gibi bir meselesi vardı. Acemoğlu geçenlerde yani geçen bir sene kadar oluyor yazdığı yazıda. Pandemi sonrası dünyayı hayal ederken alternatiflerden birinin de kurumların restorasyonundan bahsetti. Şimdi buradaki kurumlar dediğimiz de bahsi geçen şeyler otonom kurumlar. Yani bu otonom kurumlar arasında özellikle de Amerika Birleşik Devletleri'nde pandemiyle mücadelesinde çuvallamasının otonom kurumları dinlememesi, bilim insanlarını dinlememesi gibi sebepler de açıkladı. Buradan da bir genişleme yaparak daha sonra da bir yazı daha yazdı yanlış hatırlamıyorsam. Anayasa mahkemesinin güçlendirilmesi vesaire vesaire gibi bir yapının yeniden inşa edilmesi anlamına getirdi. Şimdi böyle bakıldığı zaman popülizme karşı otonom kurumları koyduğunuz zaman zaten otonom kurumlar tanım gereği halktan bir şeyi almak anlamına gelir. Yani Türkiye'de en fazla -yanlış biliyorsam düzeltilir- en fazla otonom kurum 2 dönemde kuruluyor. Bir 1960 sonrasında Anayasa Mahkemesi ve cumhurbaşkanının da atama yaptığı senatoda vardır. Bir de otonom kurumların bir kısmını biz 1990'larda kurmaya çalıştık. Yani

RTÜK'ün ilk hali daha sonra Merkez Bankasının başkanı bütün bunların meselesi aslında siyasi iktidardan güç kaçırmak anlamına geliyor. Yani siyasi iktidar eline yüzüne bulaştırmasın bu meseleleri şu anda Merkez Bankası tartışmalarında olduğu gibi. Dolayısıyla siyasi iktidardan bunları uzak tutalım. Çünkü bunlar -tabii tartışmaya açık olarak konuşuyorum- bilime dayanarak iş yapıyorlar. Merkez Bankaları da, CDC'de, Dünya Sağlık Örgütü de küresel düzeyde bunu yapıyor. Bunu gündelik kaygıları olan politikacılara bırakırsak bunları ellerine yüzlerine bulaştırırlar gibi bir argüman. Kurumların gücünden ben bunu anlıyorum. Yani siyasinin elinden ne kadar güç alabildikleriyle mesele. Bunun alternatifi bütün gücün tek bir siyasinin elinde birleşmesi ikisi arası bir yere geliyoruz. Dolayısıyla da evet anayasa mahkemesinin oluşumuna bağlı olarak tamamen siyasi iradenin dışında oluşmuş bir anayasa mahkemesine karşı iyi-kötü siyasi yargı tarafından atanmış bir hakimin bu lafı dinlememesi bazıları açısından gayet de halkçı bir tavır olabilir. Öyle düşünülebilir. Yani buna da jüristokrasi diye bir kavram kullanılıyordu diye hatırlıyorum ki yüksek yargının şeye girmeyeceğim Türkiye'de yüksek yargının nasıl oluştu meselesine girmeyeceğim. Orası başlı başına tartışma götürür diyeyim.

Rabia Karakaya Polat: Teşekkürler, bununla ilgili başka bir yorum?

Evren Balta: Aslında çok ben de gireyim hemen önemli bir konu çünkü tamda popülizmin ve demokrasinin iç içe ilişkisine işaret ediyor. Hani kimin sorduğunu bilmiyorum, ama iç çelişkinin kendisini popülizm çok güzel yani demokrasinin iç çelişkinin popülizm tarafından nasıl kullanıldığına işaret ediyor. Ne demek istiyorum bunu derken? Popülizm temelde diyor ki aslında bunu Emre Hoca da söyledi konuşurken "Seçilmemiş hiçbir otorite sizi yönetemez." Sadece seçilmişlerin aslında temel bir iktidarı vardır. Halkın sözünü taşımak, o egemenliği bir biçimde gerçekleştirmek için ve Merkez Bankasından Anayasa Mahkemesine kadar uzanan kurumlar silsilesi seçilmemiş kurumlardır ve bu seçilmemiş kurumlar aslında bir süre sonra tam da özerkleştikleri için seçilmiş iktidarlardan o seçilmiş iktidarların halktan aldıkları egemenliği uygulamasını kısıtlamaya başlarlar. Dolayısıyla bu kısıtlamanın kendisi aslında kendisi egemenlik prensibine terstir, diyor. Yani tam da popülizmin temel kavramsal şeyinin oturduğu yer orası. Her şeyin seçilmesini istiyor. Tabii ki Emre Hoca'nın ifade ettiği gibi her şeyin seçilmesini istedikten sonra otoriter popülizmin aslında seçilmemişleri iktidara taşımaya başlıyor. Neden? Seçilmiş bir kişinin iktidarını ona devretmesini sağlayarak çünkü liderde aslında seçimin ve seçilmişliğin bir biçimde nasıl diyeyim vücut bulduğunu da ifade ediyor. Yani bu seçimle kurumlar arasındaki ya da seçilmişlikle kurumsal özerklik arasındaki Emre Hoca'nın da ifade ettiği o gerilim aslında tam da popülizmin en temel gerilimlerinden birisi ve kurumsal çözülmeyi sağlayan işte temel mekanizmada oradan kaynaklanıyor aslında. Ve yine belki de bizim bu panelin başından beri söylediğimiz bir şeyi tekrarlamak lazım. Bizim şu noktada bu kurumların özerkliğini Emre'nin de söylediği geri gelmesini ifade etmekten başka bir şey söylememiz önemli. Çünkü bu kurumlar her ne kadar bilimsel bilgiye, uzmanlığa vesaire bir sürü yerel kontekste referans veriyor olsalar da aslında bir tür şeffaf olmayan, işte kararlarının nasıl alındığını, işte yöneticilerinin nasıl oraya atandığını, kime yanıt verdiğini bilmediğimiz pek çok nasıl diyeyim çürümüş şeyi de müessesleri de o nizamın içerisinde barındırıyorlar. Yani o müesses nizamı temsil ediyorlardı. İşte Amerikan senatosu seçilmiş olmasına rağmen ne kadar çürümüş olduğunu aslında Emre Hoca finans dünyasıyla ve parayla kurduğu ilişki üzerinden örnekledi. Dolayısıyla sizin bu soruyu cevaplarken söylemeniz gereken şeylerden birisi kurumsal özerkliğin ve kapasitesinin evet artırılması gerekiyor. O iktidarın bir biçimde kurumlar tarafından denetlenmesi gerekiyor. Ama bu kurumları denetleyecek mekanizmaların da inşa edilmesi gerekiyor. O kurumları hani tamam seçilmiş lider denetlemesin sadece ama bunu nasıl denetleyeceğimizi, hangi aktörlerle, hangi mekanizmalarla denetleyeceğimizi, bu kurumların kime hesap vereceğini de bizim yeniden düşünmemiz lazım. Popülizm öncesi dönemdeki demokrasi buna yönelik yani sadece bununla ilgilenmiş temel olarak yürütmenin sınırlanmasıyla. Yani işte "checks

and balances” seçilmiş iktidarın sınırlanmasıyla onun otoriterleşmemesiyle ilgilenmiş. Ve aslında kurumların ve bilimsel bilginin bir biçimde doğruyu bulacağını varsaymış. Çünkü zaten böyle bir tür şey bir dönemden bahsediyoruz. Popülizm öncesi ve daha hakikatin, bilimin vesayetini o uzun 20. yüzyılda daha bir tek doğru mutlak olarak kabul edildiği düşünsel iklimin daha oradan beslendiği bir durumdan bahsediyoruz. Şimdi belki de popülizm sonrası dönemde en önemli şeylerden birisi aslında işte demin söylediğim gibi nasıl olacaktı da biz o kurumları denetleyebilecektik diyeceğiz. Hangi mekanizmalarla denetleyeceğiz? Nasıl bir şeffaflık öngöreceğiz? Ve bu illa seçim olmak zorunda değil. Ama ne olacak onun mekanizması?

Seda Demiralp: Ben de bir cümleyle cevaplayayım yani çok basit bir şekilde. Bir kurumun kurumsal bağımsızlık o kurumların elitist veya değil olduğuyla ilgili bir şey söylemez. Bir kurum bağımsız ve elitist olabilir. Zaten genelde dünyanın neresine bakarsak bakalım kurumlar biraz elitisttir. Yani seçilmemiş kurumlar biraz öyledir diğer Hocalarımın da söylediği gibi ama arada bir çelişki yok. Evet, kurumlar zayıflıyor olabilir ve aynı zamanda elitlerin iktidarı son buluyor da olabilir. Diğer soru: Kurumların zayıflayıp zayıflamadığı nasıl tespit edilebilir? Bu çok güzel ama çok zor bir soru. Yani siyaset biliminde en zor ölçülen şeylerden bir tanesi kurumsal bağımsızlık zaten. Ama hani tabii var çalışmalar örneğin işte Merkez Bankası bağımsızlığı yani bir siyasi lider, siyasi liderler biliyoruz ki dünyanın her yerinde düşük faizi savunurlar di mi kısa vadeli çıkarlarını hep düşünecek olursak? Ama Merkez Bankaları dünyanın her yerinde buna cevap vermezler. Bakarsınız normalde işte matematiksel olarak işte mevcut koşullardaki bir Merkez Bankasının nasıl işte faizleri arttırıp arttırmayacağını formülize edenler var. Bu beklentilerin dışına çıkıyor mu? Bir siyasetçi faizlerin düşürülmesiyle ilgili bir söylem yaptığında Merkez Bankası normal hareket edeceği rotanın dışına çıkıp mesela faizi düşürüyorsa buradan anlarsınız. Yani genel olarak bir kurumun normalde yapacağı, izleyeceği, atacağı adımların siyasi müdahaleler sonucu farklılaştığını tespit edebildiğiniz her türlü yöntemle kurumsal zayıflamayı tespit edebilirsiniz. Yani normalde işte mahkemeler veya işte askeriye burada aşağıdan yukarıya doğru tırmanma olması gerekirken işte yukarıya bir atama olduğunu tespit edebildiğiniz noktada kurumun bağımsızlığını kaybettiğini göstermiş olursunuz. Yani kurumsal bağımsızlık sonuçta siyasi iktidardan bağımsızlık anlamına geldiği için bunun tersini gösterdiğiniz her noktada bunu da göstermiş oluyorsunuz kurumların zayıfladığını ama en zor ölçülebilen kurumlardan bir tanesi diyebilirim kurumsal bağımsızlık.

Rabia Karakaya Polat: Teşekkürler Seda Hocam. Başka soru var mı diye bakıyorum. Haftanın ilk gününde sizi daha çok, daha fazla da burada tutmak istemiyorum. Peki, o zaman Emre Hoca'nın 2. turdaki katkısı çok önemliydi. Çünkü popülist liderlerden ve popülist siyasetten “kurtulmak” o kadar öncelikli ki belki sonrasını tahayyül etme konusunda yeterince çaba göstermiyoruz. Yani sonrasında bizi ne bekliyor? Biz nasıl bir dünya istiyoruz? Nasıl bir siyaset istiyoruz ve bunu nasıl kurabiliriz? Sorusu da en az popülist liderlerden, popülist partilerden nasıl kurtulabiliriz ya da onları nasıl aşabiliriz sorusu kadar önemli. Onun için bende bununla bitirmek istiyorum izninizle. Bütün konuşmacılara çok teşekkür ediyorum. Üniversitemizin kuruluşunun 25. yılına yakışır bir panel serisi olmaya devam ediyor. Dinleyicilere de çok teşekkürler ve bu vesileyle herkese iyi bir yıl diliyorum. İyi akşamlar, hoşça kalın.

Emre Erdoğan: İyi akşamlar.

Evren Balta: İyi akşamlar.

Seda Demiralp: İyi seneler.

*** Video burada sona eriyor. ***